

The effectiveness of innovation is due to the quality of information management. Therefore, adequate accounting support of innovation activities and information support for the evaluation of its results is an important factor in the development of innovation activities. The purpose of writing the article is to study the essence of the terms "innovation", "innovation activity", "innovation costs" for the purpose of information support of management of innovative activity and their reflection in the system of accounting.

Approaches to understanding the term "innovation" as an economic category and as a category of accounting are generalized. It is determined that there is ambiguity in the interpretation of innovation activity in legislation and professional literature. It is substantiated that the normative definition allows the separation of accounting objects both in terms of innovation processes and their results, and should be the basis for building a system of accounting for innovation activities of economic entities. It is proposed to clarify the term "innovation" by replacing the term "using" with the term "capitalization".

It is proved that from the point of view of information support of innovation activity management, it is necessary to single out the objects of accounting observation both in terms of the innovation process and its results. The grouping and analysis of approaches to the reflection of innovation costs in the accounts was carried out. It is substantiated that the costs of innovation activity should be differentiated in the accounting according to the capital or current nature. The results of innovation activities, which are commercialized and according to which the innovative product is obtained, it is advisable to take into account as part of non-current tangible assets. For enterprises specializing in the implementation of innovations, purchased non-current tangible assets held for sale and support of use from customers should also be recorded in special sub-accounts of the second order 12 "Non-current tangible assets are for sale".

innovation, innovation activity, innovation costs, management, information support, accounting, capitalization, commercialization, non-current tangible assets

Одержано (Received) 24.02.2022

Прорецензовано (Reviewed) 11.03.2022

Прийнято до друку (Approved) 30.05.2022

УДК 338.2

JEL Classification: O33, C52

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2022.8\(41\).86-92](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2022.8(41).86-92)

О.О. Смірнов, канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Ефективність використання економічної діагностики у визначенні конкурентоспроможності підприємства на ринку

Економічна діагностика є одним із основних інструментів менеджменту для аналізу ефективності діяльності підприємства та оцінки його конкурентоспроможності на ринку. Він охоплює широкий спектр методів, включаючи моделювання, симуляцію та емпіричне застосування. Економічна діагностика дає змогу керівництву приймати стратегічні рішення, визначати ризики під час швидких економічних змін, створювати контрольні показники та контролювати продуктивність з часом, а також визначати можливості для покращення.

Визначено, що економічна діагностика – це широка сфера досліджень, присвячена тому, як у суспільстві приймають економічні рішення та спрямована на розуміння глибинних причин неефективності ринку, пасток бідності та інших спостережуваних проявів систематичної нерівності. Визначено, що при проведенні аналізу конкурентоспроможності підприємства необхідно ретельно і систематично оцінювати та ідентифікувати для більш ефективного використання економічної діагностики. Зазвичай, при цьому неналежна увага приділяється плануванню конкурентоспроможності підприємства та формуванню його конкурентних переваг на ринку.

Доведено що планування конкурентоспроможності здійснюється з використанням результатів діагностики в певній галузі, а сама діагностика передбачає оцінювання наявного рівня конкурентоспроможності та порівняння його із плановими показниками. Доведено що підприємства які використовують діагностику, економлять гроші та час, приймають більш точні рішення та краще розуміють своє фінансове становище. Фактично, кількісна оцінка бізнес-моделі та розуміння того, де підприємство знаходиться на ринку, може допомогти уникнути ризиків в майбутньому. Доведено, що існує декілька основних підходів до застосування терміну «економічна діагностика». Один розглядає його як процес збирання та аналізу даних з метою виявлення проблем у бізнесі. Інший вважає, що такий

аналіз сприяє ухваленню рішень про те, як підвищити прибутковість, розробити стратегію, розподілити ресурси чи іншим чином покращити бізнес-модель.

економічна діагностика, ефективність, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, ринок, ресурси, розвиток підприємства

Постановка проблеми. Економічні показники підприємства більш схильні до негативного впливу, якщо відсутнє розуміння своєї основної бізнес-функції, а також вплив маркетингових факторів на його діяльність. Крім того, фундаментальні фактори, такі як зміни в технології та конкуренції, часто не беруться до уваги як керівництвом, так і аналітиками. Тому важливе значення має проблема ефективного використання економічної діагностики при визначенні конкурентних переваг підприємств, пошуку методів, економічних інструментів забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах нестабільної кон'юнктури ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами діагностики в економіці займалися багато учених, як за кордоном, так і в Україні. Глибоке опрацювання діагностики економічних об'єктів міститься у працях Бланка І.О. [2], Воронкової А. Є. [4], Вороніна А.В. [3], Кизима М. О. [7], Малярець Л. М. [8], Раппопорта В. Ш. [9], Сарай Н.І. [10], Харченко Т.О. [12] та ін. В наукових підходах і концепціях щодо економічної діагностики цих учених досліджувались її види, методи, інструменти, засади практичної реалізації в умовах підприємства. Але зміна економічних умов господарювання завдяки Covid-19, військовому стану країни, негативних змін глобального економічного розвитку, постійними змінами факторів внутрішнього та зовнішнього середовища вимагає перегляду концептуальних засад економічної діагностики та її ефективного використання в сучасних умовах.

Постановка завдання. Метою написання статті є дослідження особливостей використання економічної діагностики діяльності підприємства з метою прийняття управлінських, стратегічних рішень та визначення ринкових позицій та огляд основних економічних показників, які можна використовувати для визначення ефективності підприємства, зокрема щодо прибутковості, зростання активів і отримання грошових коштів.

Виклад основного матеріалу. Загалом, економічна діагностика використовується для визначення конкурентоспроможності підприємства на ринку. Вона допомагає підприємству діяти та визначати свої майбутні цілі, щоб бути більш ефективними, також можна її визначити як «ефективність» або «робота з максимальною продуктивністю». Економічна діагностика оцінює, чи є організація ефективною у своїй діяльності, що дозволяє їй визначити, чи вона працює таким чином, що сприятиме її загальному успіху.

Ефективність використання економічної діагностики досягається при визначенні конкурентоспроможності підприємства на ринку, достовірності та прийнятності для замовника. Крім того, щоб порівняти ці результати з результатами, отриманими традиційними методами (огляд ринку та огляд літератури). Перед початком діагностики потрібно дати відповідь на чотири основних запитання. По-перше, чи розуміє керівний склад мету економічної діагностики підприємства? По-друге, чи існують відмінності між розумінням і продуктивністю? По-третє, який вплив має час на розуміння під час навчання? І, нарешті, як можна підвищити його ефективність шляхом покращення комунікації? (рис. 1)

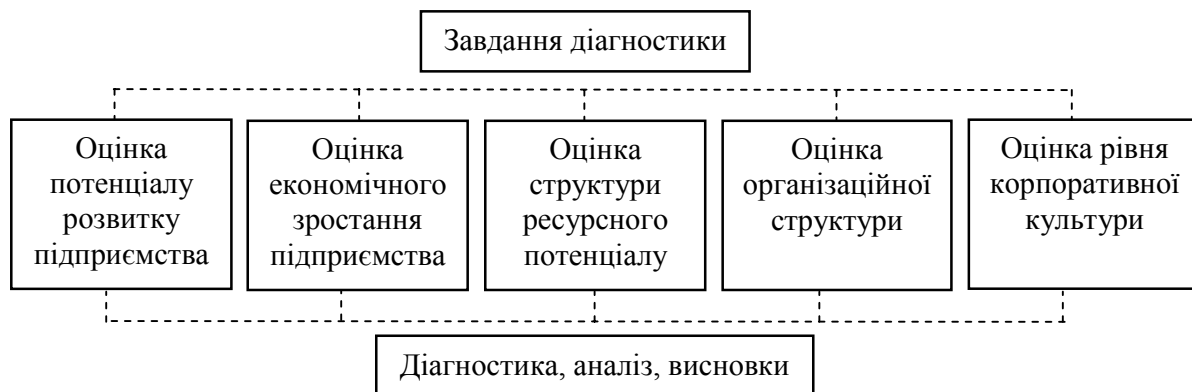

Рисунок 1 – Основні завдання економічної діагностики визначення конкурентоспроможності підприємства

Джерело: розроблено автором

Одним з інструментів діагностики є визначення конкурентоспроможності підприємства на ринку. Він формується з показників, які використовуються для оцінки конкурентних переваг підприємства, тобто переваг які має підприємство над іншими учасниками ринку. Ключем до досягнення конкурентної переваги є визначення та вимірювання як сильних, так і слабких сторін господарської діяльності підприємства. Економічна діагностика, також відома як економетричний аналіз, є одним із способів, за допомогою якого існує можливість оцінити ефективність бізнесу. Використання економічної діагностики забезпечує швидкий спосіб перегляду фінансових даних, щоб визначити її порівняння з конкурентами та середніми показниками по галузі та для визначення конкурентоспроможності сектора на ринку за певними показниками, такими як вартість капіталу, норма прибутку та коефіцієнт окупності витрат.

В економічній літературі зустрічаються різні варіації трактування терміну «економічна діагностика», але його сутність залишається без змін (табл. 1).

Таблиця 1 – Підходи до трактування терміну «економічна діагностика»

№	Автор	Визначення
1	Сарай Н.І. [10, с. 6]	це аналіз та систематизована оцінка основних напрямків діяльності підприємства (економічного, виробничо-технічного та організаційного), яка проводиться для вивчення поточного стану підприємства та виявлення внутрішніх резервів, що можуть бути націлені на його подальший розвиток
2	Адлер О.О. [1]	це процес розпізнавання й визначення кризових явищ у діяльності підприємства на основі помічених локальних змін, установлених залежностей, а також особливо помітних явищ поточної підприємницької діяльності
3	Казачков І.О. [5]	це оцінка економічних показників роботи підприємства на основі вивчення окремих результатів його діяльності та неповної інформації з метою виявлення можливих перспектив подальшого розвитку та наслідків ухвалення поточних управлінських рішень
4	Тараруєв Ю.О. [11]	це комплексний аналіз поточного стану і перспектив розвитку підприємства з метою розв'язання проблем і використання переваг, що виникають і створюються в процесі його діяльності

Джерело: розроблено автором

Виходячи з вище викладеного можна визначити, що використання економічної діагностики в аналізі, плануванні та розробці політики можна розділити на два широкі підходи: підхід «витрати-випуск» та аналіз витрат і вигод. Перший підхід класифікує економічну діяльність відповідно до її входів (наприклад, працю, капітал та матеріали) та її виходів (наприклад, товари та послуги). Оскільки підхід «витрати-випуск» ґрунтується на припущенні, що всі виробничі підприємства повинні виробляти продукцію на певному рівні, економічно вигідному для суспільства, він значною мірою покладається на технології та політику, які ефективні для довгострокового зростання. Аналіз витрат і вигод значною мірою покладається на окремі чітко визначені вигоди або витрати, які можуть бути визначені кількісно шляхом розгляду декількох факторів, таких як підвищення продуктивності праці та рентабельність підприємства, яку необхідно періодично переглядати, щоб визначити, чи потрібні зміни в операціях чи рівні персоналу. Це можна зробити за допомогою щомісячних або щоквартальних звітів про продаж та витрати, що генеруються підприємством.

Економічна діагностика повинна проводитись комплексно: аналіз організаційного та управлінського рівнів (місце підприємства на ринку, його цілі та методи їх досягнення), аналіз економічного стану підприємства (ефективність господарської діяльності та результати діяльності), виробничого стану (діагностика рівня ефективності використання виробничих ресурсів) та визначення конкурентоспроможності персоналу.

Таблиця 2 – Традиційний техніко-економічний аналіз діяльності підприємства

Економіко-математична модель	Методичні підходи діагностики
Евристика	Сукупність методів, які використовуються у відкритті нового
Метод Дельфі	Науково-технічне прогнозування, яке ґрунтується на припущенні, що на основі думок експертів можна збудувати адекватну модель майбутнього розвитку об'єкта прогнозування
Метод «круглого столу»	Передбачає обговорення будь-якої проблеми з обраної предметної області, в якому беруть участь з рівними правами кілька експертів
Теорія стратегії	SWOT-аналіз, метод капіталізації, конкурентний аналіз галузі

Джерело: розроблено автором

В комплексі з економіко-математичними моделями бажано використовувати діаграму «причин та наслідків» Ісікави (рис. 2), криву Парето (рис.3) та бенчмаркінг.

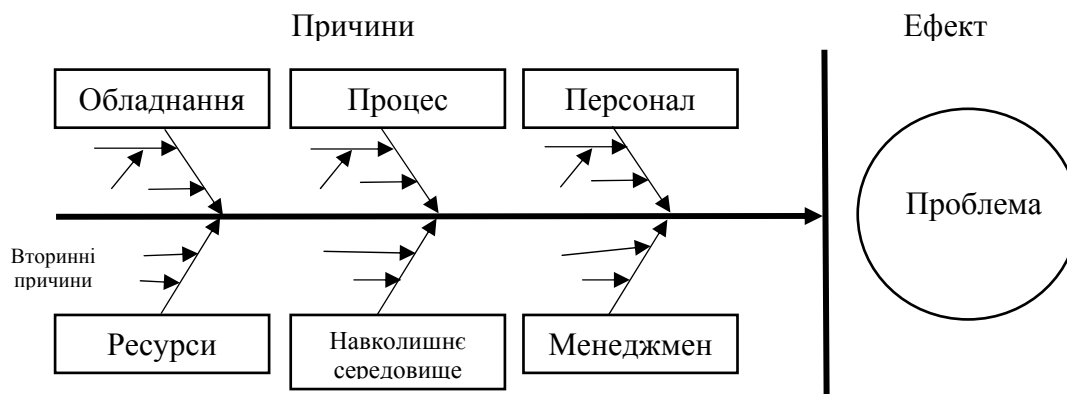

Рисунок 2 – Діаграма Ісікави «Діаграма причин і наслідків»

Джерело: розроблено автором

Основна мета наведеної діаграми розбити на частини основні причини, які потенційно сприяють певному ефекту та надає змогу визначити потенціал причини конкретної події. До переваг можна віднести наступне: існує можливість визначення що стало першопричиною виникнення проблеми та дозволяє одночасно побачити всі причини. До недоліків цього методу можна віднести те що першопричина може виявитись кілька разів в одному і тому ж дереві причин та іноді взаємозв'язок між причинами виявити складно.

Коли існує необхідність представити відносну важливість всіх проблем або умов з метою вибору відправної точки для вирішення проблем або простежити за результатом чи визначити причину проблеми застосовують діаграму Парето.

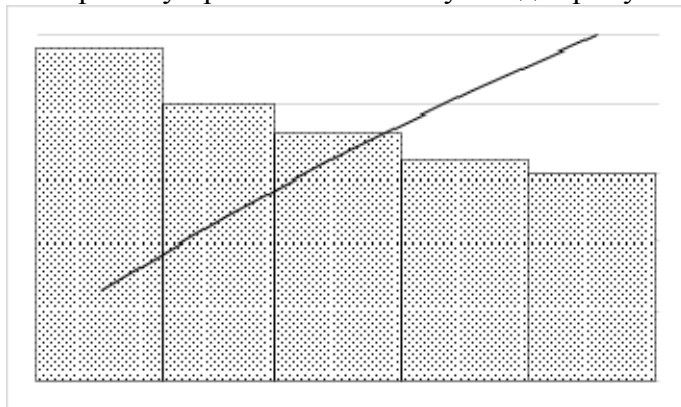

Рисунок 3 – Діаграма Парето. Фактори та причини виникнення проблеми

Джерело: розроблено автором

Діаграми Парето дає можливість вибірки проблем (факторів або показників), які необхідно вирішити або проаналізувати: їх ранжирування; вибору критерію порівняння та періоду для аналізу. У цього методу є певні плюси – це простота використання, наочність даних, визначення пріоритету дій та швидкість розрахунку. Але в зв'язку з тим, що пріоритет надається звичайно важливим моментам існує можливість не замітити менш значущі проблеми, які також впливають на господарську діяльність підприємства.

Також крива Парето корисна лише визначення чи виявлення першопричин проблеми, зосереджується лише на попередніх даних та відображає лише якісні дані, які можна спостерігати.

Слід зазначити, що ключові статистичні дані підприємства, які можна використовувати для визначення прибутковості, зростання активів та генерування доходу підприємства важко використовувати, оскільки багато підприємств використовують різні системи та методи обліку. Використання основних економічних показників може покращити розуміння результатів діяльності підприємства, але вони не дають повної картини, оскільки вимірюють лише основні аспекти діяльності.

Основні проблеми які виникають при діагностиці можна розподілити наступним чином:

- недостатня кількість даних про результати діяльності підприємства;
- дисбаланс між бухгалтерським результатом та економічним результатом;
- проблеми при порівнянні результатів діяльності різних підприємств на ринку.

Це виходить з того, що ефективність підприємства не обмежується тим, скільки людей працює, скільки грошей зароблено чи витрачено, скільки нерухомості перебуває у власності чи оренді та т.і. В цьому випадку доречно використовувати інші ключові

показники, такі як: прибутковість, зростання активів, рівень боргу, генерування доходів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Економічна діагностика це досить новий спосіб вирішення чотирьох основних завдань, необхідних підприємствам для процвітання: аналітика даних, фінансове моделювання, КРІ та управління продуктивністю. Інтегруючи бізнес-знання з корпоративними даними, ці рішення надають практичну інформацію для всього підприємства. Ефективне використання основних елементів економічної діагностики дозволяє краще зрозуміти деякі аспекти підприємницької та економічної діяльності в цілому. Таке дослідження допомагає визначити конкурентоспроможність підприємства на ринку та його здатність підвищувати рівень ефективності, стан організації, включаючи ринкові умови та показники життєздатності, продуктивності, ефективності та грошового потоку. Це методологія, яка використовує економічні дані, щоб оцінити, наскільки життєздатною є підприємство в поточному економічному середовищі.

Список літератури

1. Адлер О.О. Економічна діагностика : практикум. Вінниця : ВНТУ, 2012. 90 с.
2. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: в 2 т. Киев: Ника-Центр, 1999. Т. 1. 592 с.
3. Вороніна А.В., Копил О.В. Прийняття стратегічних рішень в умовах невизначеності та ризику. Молодий вчений. 2016. № 1 (28) Ч. 1. С. 35–39.
4. Діагностика стану підприємства: теорія і практика: монографія /за заг. ред. А. Е. Воронкової. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. 448 с.
5. Казачков І.О. Сучасні підходи до проведення економічної діагностики підприємства. Запорізька державна інженерна академія. 2013. С.148–153.
6. Кащенко, Н. Б. Методологічна платформа діагностики економічної активності підприємств торгівлі. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. № 3 (73) . С. 22-27.
7. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: монографія / Кизим М. О., Забродський В. А., Зінченко В. А., Копчак Ю. С. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. 144 с.
8. Малярєць Л. М., Норік Л. О., Жуков А. В. Економікоматематичні моделі в діагностиці ефективності виробничого господарської діяльності підприємства: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 232 с.
9. Раппопорт В. Ш. Диагностика управления: практический опыт и рекомендации. М.: Экономика, 1988. 128 с.
10. Сарай Н.І. Економічна діагностика: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. С. 6.
11. Тараруєв Ю.О. Конспект лекцій з курсу «Економічна діагностика» (для студентів 5 курсу денної форми навчання спеціальностей 7.03050401, 8.03050401«Економіка підприємства»). Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2012. 93 с.
12. Харченко Т.О., Невмержицька С.М., Цалко Т.Р. Формування стратегії розвитку корпоративних структур на основі життєвого циклу. *Економічний розвиток: теорія, методологія, управління*: зб. статей V Міжнародної науково-практичної конференції (26 - 28 листопада 2018 р., м. Прага). Nemoros s.r.o., Prague, 2018. С. 105-112.

References

1. Adler, O.O. (2012). *Ekonomichna diahnostyka [Economic diagnosis]*. Vinnytsia : VNTU [in Ukrainian].
2. Blank, I.A. (1999). *Osnovy finansovogo menedzhmenta [Osnovy finansovogo menedzhmenta]*. (Vols 1-2; Vol. 1). Kiev: Nika-Centr,, T. 1. 592 [in Russian].
3. Voronina, A.V. & Kopyl, O.V. (2016). Pryjniattia stratehichnykh rishen' v umovakh nevyznachenosti ta ryzyku [Making of strategic decisions in the conditions of uncertainty and risk]. *Molodyj vchenyj – Young Scientist, 1 (28), part 1* , 35–39 [in Ukrainian].
4. Voronkovoї, A.E. (Eds.). 2006. *Diagnosis of the state of the enterprise: theory and practice* . Kharkiv: VD «INZhEK» [in Ukrainian].
5. Kazachkov, I.O. (2013). *Suchasni pidkhody do provedennia ekonomichnoi diahnostyky pidpriemstva [Modern approaches to conducting economic diagnostics of the enterprise]*. Zaporiz'ka derzhavna inzhenerna akademiia [in Ukrainian].

6. Kaschena, N.B. (2021). Metodolohichna platforma diahnostryky ekonomichnoi aktyvnosti pidpryiemstv torhivli [Methodological platform for diagnosing economic activity of trade enterprises]. *Naukovyj pohliad: ekonomika ta upravlinnia – Scientific View: Economics and Management*, № 3 (73), 22-27 [in Ukrainian].
7. Zabrods'kyj, M.O., Zinchenko, V.A. & Kopchak, Yu.S. (2003). *Otsinka i diahnostryka finansovoi stijkosti pidpryiemstva* [Assessment and diagnostics of the financial stability of the enterprise]. Kyzym Kharkiv: VD «INZhEK» [in Ukrainian].
8. Maliarets', L. M., Norik, L. O. & Zhukov, A. V. (2016). *Ekonomikomatematychni modeli v diahnostrytsi efektyvnosti vyrobnychohospodars'koi diial'nosti pidpryiemstva* [Economics Mathematical models in the diagnosis of the efficiency of the production and economic activity of the enterprise]. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia [in Ukrainian].
9. Rappoport, V.Sh. (1988). *Diagnostika upravlenija: prakticheskij opyt i rekomendacii* [Management diagnostics: practical experience and recommendations]. Moscow: Jekonomika [in Russian].
10. Saraj, N.I. (2015). *Ekonomichna diahnostryka* [Economic diagnosis]. Ternopil': TNEU [in Ukrainian].
11. Tararuev, Yu.O. (2012). *Konspekt leksij z kursu «Ekonomichna diahnostryka»* [Synopsis of lectures from the course "Economic diagnostics"]. Khark. nats. akad. mis'k. hosp-va. Kharkiv: KhNAMH [in Ukrainian].
12. Kharchenko, T.O., Nevmerzhyts'ka, S.M. & Tsalko, T.R. (2018). Formuvannia stratehii rozvytku korporatyvnykh struktur na osnovi zhyttievoho tsyклу [Formation of a strategy for the development of corporate structures based on the life cycle]. *Economic development: theory, methodology, management: V Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsia (26 - 28 lystopada 2018 r., m. Praha) – 5th International Scientific and Practical Conference* (pp. 105-112). Nemoros s.r.o., Prague, S. [in Ukrainian].

Oleksii Smirnov, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Efficiency of Using Economic Diagnostics in Determining the Competitiveness of the Enterprise on the Market

Economic diagnosis is one of the main management tools for analyzing the efficiency of the enterprise and assessing its competitiveness on the market. It covers a wide range of techniques, including modeling, simulation and empirical applications. Economic diagnostics enable management to make strategic decisions, identify risks during rapid economic changes, establish benchmarks and monitor performance over time, and identify opportunities for improvement.

It was determined that economic diagnostics is a broad field of research, dedicated to how economic decisions are made in society and aimed at understanding the root causes of market inefficiency, poverty traps and other observable manifestations of systematic inequality. It was determined that when conducting an analysis of the enterprise's competitiveness, it is necessary to carefully and systematically evaluate and identify it for more effective use of economic diagnostics. Usually, at the same time, insufficient attention is paid to the planning of the enterprise's competitiveness and the formation of its competitive advantages in the market.

It is proven that competitiveness planning is carried out using the results of diagnostics in a certain industry, and the diagnostics itself involves evaluating the existing level of competitiveness and comparing it with planned indicators. It has been proven that companies that use diagnostics save money and time, make more accurate decisions and better understand their financial situation. In fact, quantifying the business model and understanding where the company is in the market can help avoid risks in the future. It has been proven that there are several main approaches to the use of the term "economic diagnosis". One sees it as the process of collecting and analyzing data to identify business problems. Another believes that such analysis helps make decisions about how to increase profitability, develop strategy, allocate resources, or otherwise improve the business model.

economical diagnostics, efficiency, competitiveness, competitive advantage, market, resources, business development

Одержано (Received) 30.04.2022

Прорецензовано (Reviewed) 06.05.2022
Прийнято до друку (Approved) 30.05.2022